

ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ЕТНОНІМАМИ ЯК СКЛАДОВИМИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Галина Доброльожа (Житомир)

Viva vox docet

(Живе слово вчить)

З латині.

Мова є найважливішим і найдосконалішим феноменом духовної культури кожного народу. У ній акумулюється і зберігається вся історія людської цивілізації – переміщення і розселення етносів, трудовий досвід, особливості суспільних правил, культурний розвиток. Мова, слово – це форма існування людської свідомості, це основний засіб організації та координації усіх інших видів суспільної діяльності, це засіб міжособистісної комунікації (ЕУМ 2000:318-319).

Одним із найбільш значущих консервантів матеріальної та духовної культури є така складова мови як фразеологія. Одиницею фразеології є **фразеологізм**, тобто **відносно стійке, відтворюване, експресивне поєднання лексем, яке має цілісне значення, що не впливає із семантики окремо взятих слів** (Мокієнко 1997:89). Відомий мовознавець, професор В.Д.Ужченко зазначає, що „фразеологія, демонструючи емоційно-інтелектуальне освоєння дійсності, створює відчутну інформативну панораму образного кодування навкілля вторинними мовними знаками, розширює наші знання про культуру, матеріальне життя, свідчить про своєрідність відтворення мовної картини світу” (Ужченко 2003:3). Фразеологізми виконують *кумулятивну функцію*, тобто вони фіксують і накопичують у своїй семантичній структурі суспільний досвід, звичаї народу, його побут, історичні особливості, -- таким чином стійкі вислови можуть охарактеризувати чи не кожне явище на шляху розвитку людства: любов до вітчизни (*Поганому синові батьківщина не в моді*); ставлення до праці (*Добре тому ковалеві, що на обидві руки кує*); становлення суспільних стосунків (*Вирізає прут, та самого ним б'ють*); стосунки у родині (*Мати дітей пушить, а мачуха сушить*); естетичні уподобання (*Гарна – хоч помежи жабів кидай*) тощо.

Геополітичне розташування українського народу, тісні політичні, економічні, культурні та військові зв'язки зумовили появу **тематичної групи фразеологізмів, що характеризують стосунки українців з іншими етносами** (з грец. *Ethnos* - народ, тобто 'стійка, стала соціальна група людей, що історично склалася'), які населяли Україну, сусідили чи воювали з нею. Протягом століть наш люд жив пліч-о-пліч з представниками інших народностей, спостерігав за побутовими звичаями та звичками, мовою і культурою, моральними цінностями та інтелектуальними можливостями. І увесь цей час витворювався такий собі „фразеологічний портрет” турка, татарина, цигана, єврея, поляка, росіянина, німця, китайця та інших екзотів.

Для розгляду та аналізу ми пропонуємо фразеологічний матеріал, а конкретно - стійкі народні порівняння (далі - СНП), зафіксовані на теренах Середнього Полісся (Доброльожа 2003:3-160). Адже тут, побіч з поліщуками, здавна укоренилися інші народи та народності, - і всі вони зайняли належне їм місце у фразеологічній скарбниці українського народу. „Кожен край має свій звичай”, - тому легко й весело було помічати недоліки у сусідів, говорити про них дотепне слівце, яке збереглося й вживається донині і яке, до речі, не завжди об'єктивно та етично характеризує представників інших етносів.

Найколеритнішим персонажем у поліській фразеології є **циган**, а також частини його тіла та належні йому предмети. СНП із компонентом-етнонімом *циган* репрезентують мало не усі негативні звички, особливості темпераменту, стосунки у суспільстві, фізіологічні та фізичні ознаки особи. Наприклад:

'удача': *ўхопиў йак циган подкову* (Журба Ол); *скочиў йек циган на кон'а* (Броники НВ);

вол'ниї йак циган (Бараші Єм);

'невдача': *найейса б'і циган косткою* (Листвин Ов); *застукали йек цигана ў кон'ушні'і* (Кам'янка Ол);

змок йек циган под бороною (Рижани ВВ);

'бідний': *багати йек циган на блох'і* (Бучмани Ол); *грошеї йек у цигана св'інеї* (Любарка Нр); *грошеї йак у цигана вошеї* (Дубники НВ); *голи йак циганова литка* (Недашки Мл);

'ледачий': *фатайіц'а йек циган до пас'еки* (Словечне Ов); *сп'ішит йак циган до церкви* (Бараші Єм); *сп'ішит йак циган молитис'* (Верлок Рд); *сп'ішит йак циган молотит'* (Базар Нр);

'байдужий': *бойіц'а йак циган блох'і* (Бігунь Ов);

'жвавий': *закрутиўса йак циган у пекл'е* (Білокоровичі Ол); *йак циганска жила* (Скурати Мл);

'балакучий': *орудує йазиком йак циган пужалном* (Чоповичі Мл);

'набрідливий': *нос'іц'а йак циган з писаною торбою* (Дубники НВ); *пристаў йак циган на базар'е* (Небіж ВВ); *начепиўса йак циган* (Селець Нр);

'чванливий': *надуўса йак циганс'к'іі м'ех* (Велідники Ов);

'хитрий': *фалит' йак циган свою дитину* (Сали Чр); *смикає йак циган сонце* (Заболоть Рд); *крут'іт йек циган кон'м'і* (Черевки Ов); *крут'іт б'і циган св'етом* (Листвин Ов); *крут'іт йек циган точ'іло* (Листвин Ов); *крутит св'ітом йак циган сонц'ом* (Суховоля НВ); *скрив'іўса йак циган на йармарку* (Дубники НВ); *скорч'іўса йак циганс'к'і бат'ко* (Небіж ВВ); *див'іц'а б'і циган кон'еї на йармарку* (Лучанки Ов); *х'ітри йак циганова коб'іла* (Калинівка Нр); *знай'іц'а йек циган на оўцах* (Словечне Ол);

'жадібний': *налопаўса йак циган сироватки* (Чижівка НВ); *нал'ег йек циган на кувадло* (Черевки Ов); *ласи йак циган на сало* (Недашки Мл);

'легковажний': *м'ен'ає йак циган кон'і* (Високе Чр); *менжує йек циган кон'м'і* (Черевки Ов);

'брехливий': *чесни йек циган* (Селець Нр); *помогл'і йак циган'е под селом* (Пащини Кр);

'сварливий': *б'є йек циган циганку* (Листвин Ов); *розпуст'іўса йек циганска пуга* (пуга – 'батіг') (Журба Ол);

'хворий': *здорови йак циганова кон'ака / ден' б'іжит / а три дн'а лежит* (Бучмани Ол); *охл'аў йак циганс'к'і кон'* (Калинівка Нр); *скорч'іўса йак циганс'к'і бат'ко* (Небіж ВВ);

'неохайний, брудний': *обдерти йек циган* (Базар Нр); *б'ілії йак циганс'ка литка* (Верлок Рд); *б'ели йек циганс'к'і сир* (Листвин Ов); *йак циган'е сир одкладал'і* (Повч Лг); *ў хат'е йек у цигана ў шатр'е* (Можари Ов); *прибрано б'і у цигана на воз'е* (Базар Нр); *драни йек циганска торба* (Білокоровичі Ол);

'сивий': *сивіі йак циганс'к'іі барон* (Пащини Кр); *сиви йек циганс'к'і корол'* (Зубковичі Ол);

'веселий': *регоче йек циган до (посл'і) вареникоў* (Бігунь Ов); *см'іїец'а йек циган посл'і сироватк'і* (Діброва Ол); *зрад'іў йак циган коп'іікою* (Верлок Рд); *рад'іє йак циган коб'іл'е* (Суховоля НВ); *вишк'іриў зуби йак циганс'к'і д'іти до мес'аца* (Борщів Рд);

'нікудишній': *гарачи йек циганс'к'і боршч* (Черевки Ов);

'змерз': *змерз йак циган под бороною* (Верлок Рд); *нагр'іўса йек циган под нос'ілкам'і* (Селець Нр); *тепли йек циганс'к'і кожух* (Журба Ол); *тепло йек циганов'і под йатером* (Лучанки Ов); *трусциц'а йак циган на мороз'е* (Бараші Єм); *посин'іў йек циганс'к'і пуп* (Словечне Ов).

На Поліссі записано також чималу кількість СНП, у яких героєм виступає **єврей**. Саме на Житомирщині знаходилася межа осілости єврейського населення, і ця обставина зумовила інтенсивне розселення євреїв численними колоніями у Бердичеві, Житомирі, Коростені... Тут євреї відкривали свою справу – шинкарювали, торгували, лихварювали, лікували, - і, без сумніву, ці заняття спричинили таку значну кількість і таку своєрідну семантичну наповненість СНП.

До речі, в Україні до більшовицького перевороту 1917 року, а на західних землях аж до 1939 року повсюдно побутував етнонім *жид*, мало того – в класичній українській літературі слово *жид* вживалося як „традиційна українська назва” (Барабаш 2001:90). Пізніше, за радянської доби, було імпортовано назву *єврей*, яка „була дивною і для самих жидів, які посміхалися з привілею називатися по-іншому і жартували з типово жидівською інтонацією: „І це все, що вони нам принесли!” (Феллер 1994:23). Це дивовижне явище – два етноніми на ознаку одного етносу - знайшло своє відображення і у фразеології:

'заможний': *живе йек йеўреї у спасоўку* (Бараші Єм);

'бідний': *багати йек жид на блох'і* (Чоповичі Мл);

'велика кількість': *багато йек у жида вошеї* (Базар Нр); *багато йек ж'ідоў коло йатк'і* (Бовсуні Лг); *росте йек ж'ідоўск'і проценти* (Яблунець Єм);

'невдача': *виграў йек шл'ома на оренд'і* (Н.Борова ВВ); *йест' йак жид шашлик'і з дохлойі св'ін'їі* (Листвин Ов); *треба йак горшко вишче / а мошко нишче* (Високе Чр); *даў йак ж'ідоўц'і маку* (Бехи Кр); *даў йек ж'ідоўц'і п'ерцу* (Кишин Ол); *даў йек ж'ідоўц'і соли* (Скурати Мл);

'побитий': *б'іти б'і гаман* (Лучанки Ов); *б'іти йек гамана* (Повч Лг); *тоўче йек чорт гамана* (Яблунець Єм); *тоўче йек ж'іди гамана* (Недашки Мл); *б'їут йек гаманову козу* (Н.Борова ВВ);

'нікудишній': *гарачи йек ж'ідоўск'і боршч* (Недашки Мл); *гарачи йек ж'ідоўск'і боршч под лаўкойу* (Куліші Єм); *гарачи йек ж'ідоўск'і боршч у п'ятницю* (Бігунь Ов); *гарачи йек йеўреїск'і боршч* (Бовсуні Лг);

'дурний': *дурни йек голда* (Селець Нр); *розум'їїц'а йек мошко на п'ерце* (Листвин Ов); *дурни йек йон'кове тил'а* (Базар Нр); *добри йак берков'і штани* (Верлок Рд); *рузумни йек солмонови портк'і* (Можари Ов);

'боязкий': *бойїц'а йек махин'ка риби* (Рихальськ Єм); *трусиц'а йек ж'ід на гоўн'і* (Бехи Кр); *трусиц'а йек ж'ід на купен'е* (Дубники НВ); *храбри йек иц'ко на фронт'е* (Листвин Ов); *храбри б'і йанк'ел' за забором* (Бігунь Ов);

'п'яний': *нап'їуса йек б'еїлах* (Ушомир Кр); *п'їани йек б'еїла* (Холосне Кр);

'сварливий': *роз'їїшоўса б'і ж'ідоўск'і боршч* (Лучанки Ов); *клене йак жиди гамана* (Сали Чр);

'ледачий': *л'ен'їви йек б'еїло* (Любарка Нр); *спешит' йек ж'ід молотит'* (Вигів Кр); *скори йек леїзорова корова* (Рижани ВВ);

'метушливий': *крутиц'а йак ж'ід ў ополонц'е* (Верлок Рд); *сп'ешит' йек ж'ід на шабаш* (Кленова НВ); *тоўчец'а йек гаман у пекл'е* (Селець Нр);

'нахабний': *прец'а йек леїзорова корова* (Чоповичі Мл);

'хитрий': *хитри йек йеўреї* (Бараші Єм); *хитри йек мошков'і штани навиворот* (Куліші Єм);

'скупий': *с'ід'їт йек ж'ід на круч'і* (Дубники НВ); *трус'їц'а йек ж'ід на йармарц'і* (Повч Лг); *трус'їц'а йек ж'ід над грошм'і* (Недашки Мл); *трусит' йек хава гл'їсн'їк* (глисник –рослина пижмо звичайне) (Бучмани Ол);

'балакучий': *балакучи йек йезиката меїла* (Селець Нр); *тарабанит йек меїлашка* (Листвин Ов); *верещит' йак ж'ідоўка з Конотопа* (Високе Чр); *шваргоче йек ж'ідоўка* (Українка Мл);

'чванливий': *блатниї йек берков'і штани посл'ї пран'а* (Бехи Кр); *в'їдз'їгорни йек м'їшка кац'їмон* (Повч Лг); *задаїец'а йек моїсун'а на пас'ец'е* (Куліші Єм); *горди йек пурис* (Сали Чр);

'невродливий': *хороша йек беркова калоша* (Журба Ол); *страшни йек беркови штани навиворот* (Базар Нр);

'неохайний': *гарни йек срул'(срул'їк) у брил'їку* (Чижівка НВ); *ход'їт йек леїба* (Повч Лг); *ход'їт йек леїзорова корова* (Недашки Мл); *йек у ж'іда на воз'е* (Черевки Ов); *на голов'е йек у ж'іда на хат'е* (Пашини Кр); *на голов'е йак у ж'іда ў крамн'їце* (Верлок Рд); *на голов'ї йек ж'іда розб'їл'ї* (Бігунь Ов); *йак ж'ід з торбойу розб'їўса* (Високе Чр); *волос'а в'їсит' йек ж'ідоўск'і пейси* (Холосне Кр); *брудно йек у дурн'їх ж'ідоў* (Селець Нр); *чисти йек ж'ідоўск'і пантофел'* (Журба Ол).

Чимало поліських фразеологізмів відображають воєнну сторінку національної історії – а це поневолення татаро-монгольською ордою, набіги турків та кримських татар; входження поліського регіону до складу Литовського князівства; захоплення нашого краю польською шляхтою; участь українців у російсько-шведській війні, а також недавні події Великої Вітчизняної. Слід зазначити, що практично усі СНП втратили свою первинну емоційність та семантику застороги, страху, жаху і сприймаються нині виключно з гумором та іронією.

Наприклад, добу **Золотої орди** представлено у регіональній компаративній фразеології винятково із значенням 'витоптування, винищення': *проїшоў йек мамаї ходиў* (Бігунь Ов); *проїшоў йак стадо монголоў* (Бехи Кр); *на голов'ї йак посл'а татаро-монгол'с'кого нападу* (Мелені Кр).

Набіги **кримських татар** і **османських турків** також навіки закарбувалися у народній фразеологічній пам'яті із семантикою:

'нахабний': *налет'їў ѓек голодна татарва* (Небіж ВВ); *увал'їўса ѓек татарска орда* (Листвин Ов); *найех'ал'ї ѓек татар'е* (Любарка Нр);

'багатий': *багати ѓек турецки шах* (Кишин Ол);

'бідний': *голи ѓек турецки св'ати* (Селець Нр);

'впертий': *натура ѓак у турка* (Пилиповичі НВ); *їперса ѓек турок османски* (Словечне Ол); *їперти ѓек басурман* (Яблунець Єм); *уперти ѓек турецки б'їк* (Білокоровичі Ол);

'нетерплячий': *несец:а н'їби турок за ним женец:а* (Пашини Кр);

'дурний': *їек турок галайоўск'ї (галайовський – галасливий)* (Листвин Ов); *блимає очима ѓак турок* (Верлок Рд); *мовчит ѓек турок* (Бараші Єм); *с'їд'їт ѓек потурмак* (Скурати Мл);

'галасливий': *галакаїут ѓек татарє* (Беги Кр); *кр'їчат б'ї татар'є* (Бігунь Ов);

'ледачий': *робит ѓек туркови у вухо дивиц:а* (Лучанки Ов);

'велика кількість': *б'їл'а забора кроп'їв'ї ѓек татарскої орди* (Словечне Ов);

'нереальність': *скоро ѓек турец'ка паска буде* (Кишин Ол).

Як спадщина від **Литовського князювання** у поліській лексиці залишилося чимало слів-балтизмів, а також стійке порівняння: *їазик ѓек цієп л'їтовск'ї / і туду / і с'уду* (Листвин Ов).

А мілітаристське минуле Російської імперії зосталося у спогадах про переможну для росіян Полтавську битву: *ободрани ѓек швед* (Бовсуні Лг); *розгром'їли ѓак шведа под полтавоюу* (Сали Чр).

Кількастолітнє жорстоке панування **польської шляхти** добре залило сала за шкуру українцям, тому і створювалися, і збереглися СНП з відповідною семантикою та емоційним навантаженням:

'дурний': *дурни ѓак л'ах по шкод'ї* (Українка Мл);

'жадібний': *допаўса ѓек заблоц'к'ї до мила* (Рижани ВВ);

'ледачий': *сл'їпи ѓек мазур (мазур – самоназва поляків на пн.-сх. Польщі)* (Базар Нр);

'чванливий': *голи ѓек пл'ашка / а гонору ѓек у л'ашка* (Велідники Ов);

'вродлива': *гарнен'ка ѓак л'ах'івочка* (Верлок Рд).

Лише (з історичного) і аж (з людського погляду) 60 років минуло з того дня, коли закінчилася Велика Вітчизняна війна. В народній пам'яті збереглися спогади про той непростий час, про жорстокість фашистів (**німців**), які намагалися поневолити Україну. Пізніше короткі репліки переосмислилися і тепер уживаються як фразеологізми із зовсім невинним, а то й легковажним змістом:

'дурний': *їек два н'ємци ўкуп'є* (Кишин Ол);

'жадібний': *пїє ѓек нїмецка кон'ака* (Н.Борова ВВ);

'спритний': *б'їжит ѓек н'ємцова коб'їла* (Бучмани Ол);

'неохайний': *на голов'є ѓек три н'ємца раком* (Пашини Кр); *зашушкани ѓек н'ємец под Москвоюу* (Холосне Кр);

'невродливий': *страшни ѓек н'ємецка воїна* (Селець Нр); *нос ѓек н'ємецка фл'ага* (Повч Лг);

'боязкий': *дивиц:а ѓек н'ємец з окопа* (Бараші Єм); *кр'їч'їт ѓек н'ємци ў хат'є* (Куліші Єм);

'мовчазний': *моўчит ѓек н'їмец* (Холосне Кр);

'невдача': *верне морду ѓек н'ємец* (Черевки Ов); *пропаў ѓек н'ємец под стал'їнградом* (Калинівка Нр).

Не обійдено фразеологічною увагою також „350-річну братню дружбу” українців та **росіян**. Усі СНП з компонентом *руський, москаль* (похідне від *Москва, Московщина*), *баба рязанська*, без винятку, мають негативну семантику, яка зумовлена „історично набутою негативною конотацією цих етнонімів, що логічно випливала з політичних стосунків між росіянами і українцями” (Форіон 2004:79):

'недоречність': *радуйец':а ѓек москал' на в'єроўк'є* (Небіж ВВ); *чекан':а ѓек рус'к'ї м'єс'ац* (Селець Нр);

'зайвина': *треба (тра) йак москоўска барул'ка (барулька - іграшка) (Базар Нр);*

'хитрий': *зогнуўса йек казанска с'ірота (Велідники Ов);*

'сварливий': *сварливи йек баба разанска (Листвин Ов);*

'дурний': *л'апа йек руск'і лапт'ом (Лучанки Ов); розумни йек ал'оша з магадана (Скурати Мл); йазиком йек баба разанска (Білокоровичі Ол).*

Певний подив викликають фразеологізми, в яких фігурує **китаєць** (де Україна, а де Китай!). Можливо, поява цих СНП обумовлена певним напруженням у міждержавних стосунках між колишнім СРСР та КНР. В результаті такої державної політики ми отримали і використовуємо стійкі вислови із своєрідною семантикою:

'дурний': *розумни йек три китаїц'і разом (Н.Борова ВВ);*

'незрозумілий': *йасно йек к'ітайска грамота (Ушомир Кр); йасниї йек к'ітайск'її ійерогл'іф (М.Цвіля НВ);*

'злий': *паскудни йек сто к'ітайозоў (Недашки Мл);*

'нереальність': *дочекайес':а йек посл'а к'ітайскої паск'і (Листвин Ов); далеко йек до к'ітайа раком (Ушомир Кр).*

Здивування викликають також ідіоматичні вислови, в яких відбуваються порівняння з представниками **екзотичних народів**, інших рас. Безумовно, що така увага викликана впливом ЗМІ, художніх творів. СНП із екзотично-етнонімічним наповненням мають таку семантику:

'недоречність': *ўд'їса йек папуас на вис'іл':а (Небіж ВВ);*

'невдача': *пролит'іў йак негир над мадр'ідом (Броники НВ);*

'неохайний': *гарни йек п'яани негр у нед'іл'ну ноч (Листвин Ов); гразни йек арап (Рижани ВВ); темно йек у негра ў ж'івот'е (Чоповичі Мл).*

Проаналізувавши СНП з компонентами-етнонімами, можна зробити певні висновки:

1. Український народ живе поряд з іншими етносами, має можливість контактувати на побутовому, культурному, релігійному, мовному рівнях, спостерігати за особливостями традиційної поведінки, дотриманням певних моральних та етикетних норм – і на основі цього робити висновки, зокрема фразеологічні.

2. Через вивчення фразеологізмів з етнокомпонентами ми продовжуємо своєрідне знайомство з культурами інших народів, наприклад, з ономастикою (у євреїв – Лейзер, Лейба, Хава, Шмуль, Мойсуня, Янкель, Бейла, Ицько, Сруль, Голда); із заняттями та ремеслами (у циганів – ковальство, торгівля, злодійство); із відзначенням релігійних свят (*товчут' йак жиди гамана, де гаман – солом'яне опудало, яке під час свята Пурим 26 березня б'ють євреї*).

3. Не завжди корінний етнос із любов'ю та приязню ставився до прийшлих народів та національних меншин (*Л'убит йек н'емец француза* (Базар Нр). Таке неоднозначне ставлення обумовлювалося багатьма чинниками.

Досить часто порівняння взагалі було не на користь аборигенів-українців, адже іноземці мали інші побутові звички, релігію, спосіб ведення господарства, мову. Заважали об'єктивно ставитися до представників інших народів елементарні задрощі: *євреї* – розумний і багатий; *поляк* - має власну гордість і самоповагу.

Траплялося, що причиною неприязні ставала державна політика, яка спрямовувалася на шельмування іншої країни, і відповідно змінювалася суспільна думка про населення. Також не сприяли порозумінню та взаємній повазі побутові сутички, сварки, а то й збройні конфлікти, війни, поневолення.

Загалом слід зазначити, що протиставлення етносів, культур, традицій відбувалося й без будь-якої причини, просто за ідентифікаційною ознакою 'свій' – 'чужий'. До розряду 'чужих' потрапили і поляки (ляхи), і росіяни (москалі), і угорці (мадяри), і євреї (жиди) тощо. Нелюб'язне ставлення

спостерігаємо й поміж представниками регіональних народностей України: бойко не терпить гуцула, поліщук дратує волиняка...

4. Проте слід підкреслити, що СНП, в яких герой - це представник іншого етносу є лише невеликою складовою української фразеологічної скарбниці. Найчастіше і найвеселіше українці глузують із самих себе, своїх рідних, приятелів, сусідів: *наш хома ваш'їй кум'ї йак тройуродна т'ошча; убралас'а йак дурна д'еўка на вис'іл':а*, при цьому категорично уникаючи етнономенів (*українець*, зневажливого *хохол*, регіонального *поліщук*). Однак дуже неприємне враження справляють недолугі спроби сучасних політиків, артистів репрезентувати українство у світі та подати загальну характеристику усього народу, всіх українців. Згадаймо хоча б сумнозвісного Кучму з його: „*Все ми, українці, немножко с прідурью*” чи ту ж (чи того ж) розтиражовану Верку Сердючку: „*Мама! Я ш вам гаваріла, шо халадец і галубци в карман не савать!*”.

5. Усі СНП мають класичну структуру:

А (суб'єкт порівняння) + **В** (порівняльний сполучник) + **С** (об'єкт порівняння):

крутить + як + циган сонцем. І хоч формально порівняння відбувається з об'єктами-представниками національних меншин, але завжди характеризуються моральні чесноти, особливості поведінки, риси зовнішності саме українця: *крутить (Микола, Петро, сусід, зять, хлопак) як циган сонцем*.

6. СНП створювалися на основі образного переосмислення вільних синтаксичних конструкцій з підрядною порівняльною частиною. В основі фразеологізму часто містилися реальні події, наприклад, після підкорення у 1552 році військами російського царя Івана Грозного столиці Казанського ханства татарські князі намагалися пристосуватися до нової влади, переходили у християнство, слали царю чолобитні, скаржилися на свою долю, сподіваючись на різні поступки – і як результат: *зогнуўса йек казанска с'їрота*.

7. Деякі фразеологізми з порівняльним компонентом є частиною більш повного вислову-прислів'я: *Розум'їйец:а йек циган на оўцах / йака сива / така ї сита; Мудриї йак л'ах по шкод'ї / йак кон'а ўкрали / то стаїн'у закрий*.

8. Окремі фразеологізми утворилися шляхом контамінації, тобто поєднанням частин семантично однотипних фразеологізмів, що призвело до утворення нової фразеологічної одиниці: *бйут' йек гаманову козу = бйут' йек гамана + бйут' йек сидорову козу*.

У кількох СНП спостерігається своєрідне нагнітання негативних якостей, оскільки поєднуються об'єкти-етноніми, які негативно характеризують, наприклад, інтелектуальну спроможність особи: *дурни йек турецки н'емец; дурни йек н'їмецки турок; тупи йек турецки к'їтайец*.

9. У значній кількості фразеологізмів спостерігаємо явище метонімії, тобто людських якостей набуває або частина тіла, або тварина, транспортний засіб чи житло господаря: *б'їлиї йак циганова литка; чисто йак у ж'їда на воз'е; скалит' зуби йак (а)мериканс'ка кобила*.

10. Для окремих фразеологізмів характерне довільне наповнення, синонімічна заміна компонентів: *чекайе йак грецкойї (к'їтайскойї, йапонскойї, персиц'койї) паски*.

11. В декількох фразеологізмах спостерігається подвійна етимологізація, що зумовлено омонімічними коренями стрижневого слова: *моўчит' йек н'їмії – моўчит' йек н'емец; ўперти йек тур – ўперти йек турок*.

Насамкінець висновок у етнолінгвістичному плані: **якраз через всебічний аналіз фразеологічних мікротекстів можна результативно вивчати різноманітні аспекти мовознавчої науки – семасіологію, словотвір, морфологію, синтаксис...**

І висновок у соціально-патріотичному аспекті: **українці, і зокрема поліщуки, є складовою загальнолюдської спільноти, в якій народи тісно спілкуються і співпрацюють, - тому цілком природним є взаємовплив матеріальної та духовної культур. Наявність численної групи фразеологізмів з етнокомпонентами свідчить про виокремлення свого, українського, етносу серед інших; вищу стосовно інших етносів самооцінку; функціонування таких СНП засвідчує неабияку спостережливість, гумор, інтелект мовців.**

Відомий український філософ, народознавець Лев Силенко підкреслював, що у народному слові „затаєний предвічний досвід життя нашого, затаєні наші знання навколишньої природи, затаєні особливості душі нашої, затаєні глибини мудрости нашої, затаєна незалежна духовність наша!” (Силенко 1998:364).

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш Ю. „Коли забуду тебе, Єрусалиме...”, Гоголь і Шевченко. Порівняльно-типологічні студії. – Харків, 2001.
2. Доброльожа Г. Красне слово – як золотий ключ. Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій. – Житомир, 2003.
3. Мокиєнко В. Фразеологический словарь. – Санкт-Петербург, 1997.
4. Силенко Л. Мага Віра (Рідна українська національна віра). Співвідношення віри, науки, філософії, історії. – Київ, 1998.
5. Ужченко В. Східноукраїнська фразеологія. – Луганськ, 2003.
6. Українська мова. Енциклопедія / Редкол. Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін. – Київ, 2000.
7. Феллер М. Пошуки, роздуми і спогади єврея, який пам’ятає про своїх дідів, про єврейсько-українські взаємини, особливо промови і ставлення до них. – Дрогобич, 1994.
8. Форіон І. Слова як свідки правди // Універсум. – 2004. - №7-9. – С.46-51.